

Smírčí kříž v Křelově

O smysl a původ smírčích křížů se badatelé zajímají přibližně od druhé poloviny 19. století. Za více než sto let výzkumu se již podařilo nashromáždit poznatky, které nám jejich tajemství značně osvětlily.

Symbol kříže je starší než křesťanství, se kterým ho máme v našich končinách spojený. Symboliku kříže znaly a používaly starověké kultury Egypta a Mezopotámie, ale také i Číny a Indie a následně i starověkého Řecka a Říma. Paradoxně první křesťané kříž jako symbol své víry nepoužívali a místo toho raději užívali symbolu ryby nebo beránka. Symboliku kříže začali křesťané používat přibližně od 3. století n. l.

Ale vraťme se nyní k problematice smírčích křížů a jejich předpokládanému smyslu a původu. Abychom pochopili smysl smírčích křížů, musíme si ve stručnosti objasnit základní principy středověkého a raně novověkého práva, přesněji řečeno tehdejšího práva trestního. Středověké a raně novověké právo neznalo institut státního zástupce nebo dříve prokurátora, jak ho zná dnešní právo. Hrdelní zločin byl ve starověku a raně novověku stíhán až na základě žaloby pozůstalých po zavražděném. A i v následném procesu s obžalovaným (vrahem) se tehdejší právo lišilo od současného. Vrah se totiž mohl z trestu za vraždu (většinou se jednalo o trest smrti) vykoupit uzavřením tzv. smírčí smlouvy. Ve smírčí smlouvě se vrah většinou zavazoval, že finančně odškodní rodinu pozůstalých, nechá sloužit stanovený počet mší za zemřelého, zaplatí náklady na pohřeb, vykoná cestu na nějaké poutní místo a nezřídka nechá postavit kamenný kříž, zřejmě na místě usmrcení oběti. Z uvedeného vyplývá, že formu odčinění vraždy smírčí smlouvou si nemohl dovolit každý, protože byla evidentně finančně poměrně náročná. Hlavním smyslem uzavření smírčí smlouvy ale nebylo pouhé vykoupení obviněného z trestu. Hlavním a vyšším cílem a smyslem tohoto aktu bylo pokání a kajícínost obviněného, jeho lítost nad tím, co udělal a následně odpuštění - smír s Bohem.

Zajímavá je skutečnost, že smírčí kříže se nevyskytují v celé Evropě, ale především v německy mluvících zemích a nejbližším okolí, tedy i v Čechách. Časově lze stavění smírčích křížů na našem území zařadit do 16. až 18. století.

Podobný smírčí kříž se nachází i v Křelově u kapličky Nanebevzetí Panny Marie na křižovatce cest Marie Kudařikové a Večeřova. Křelovský kříž - nebo spíše půlkříž (horní část, tedy hlava, zcela chybí) - má delší pravé rameno a je vytesán z hrubozrnného pískovce. Jeho poškození není novějšího data, protože v této podobě býval zobrazován již v závěru 19. století. Hrubě opracovaný kamenný kříž bez jakékoliv reliéfní výzdoby je vysoký přibližně 60 centimetrů (bývá uváděno 60 až 62 cm), jeho šířka je asi 73 cm (72 - 75 cm) a tloušťka 25 cm. Pochází z 16. století. A jak už to u památek tohoto typu bývá, ani křelovský kříž nestojí na svém zdejším stanovišti od nepaměti. Původně se nacházel u silnice za obcí, kde trvale hrozilo jeho poškození projíždějícími vozy. Proto byl přemístěn a následně zazděn do zdi dvorku v čp. 41, podle některých pramenů do zdi domku čp. 85. Až po nějaké době se pak přestěhoval ke kapličce.

Ke křelovskému smírčímu kříži se bohužel neváže žádná pověst, která by nám ozřejmovala důvod jeho vzniku (na rozdíl od např. smírčího kříže v Topolanech). Nic méně i tak se ohledně smírčího kříže v Křelově dochovala příhoda, která osvětluje jeho přemístění z objektu, ve kterém byl zazděn, na stávající místo u kapličky. Podle této příhody si při bourání objektu, ve kterém byl kříž zazděn (v roce 1965), smírčího kříže povšimla bývalá hostinská paní Vlčková. Nelenila a celou věc ihned oznámila památkovému ústavu v Olomouci. Zřejmě jen díky tomu můžeme tuto památku obdivovat i v současnosti.

Ing. Mgr. David Řepický

Použitá literatura:

René Bělohradský, Natálie Belisová, Petr Bořil: Kamenné kříže Čech, Moravy a Slezska, 2013.
Kolektiv autorů: Kamenné kříže Čech a Moravy, 1997.
Wilhelm Zieher: Kříž, symbol - zobrazení - význam, 1997.
Miroslav Koudela: Paměti obcí Křelova a Břuchotína, 2000.

